

УДК 346.12:336.143:338.439-049.5

Курило Володимир Іванович

*доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НААН України,
завідувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

Курило Владимир Иванович

*доктор юридических наук, профессор,
член-корреспондент НААН Украины,
заведующий кафедрой административного и финансового права
Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины*

Kurylo Volodymyr

*Doctor of Science of Law, Professor,
Corresponding Member of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine,
Head of the Department of Administrative and Financial Law
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
ORCID: 0000-0003-1268-801X*

Биркович Тетяна Іванівна

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри інформаційних технологій
Київський національний університет культури і мистецтв*

Биркович Татьяна Ивановна

*доктор наук по государственному управлению, профессор,
профессор кафедры информационных технологий
Киевский национальный университет культуры и искусств*

Byrkovych Tetyana

*Doctor of Science in Public Administration, Professor,
Professor of the Department of Information Technologies
Kyiv National University of Culture and Arts
ORCID: 0000-0003-3276-2029*

Овчарук Сергій Станіславович

*доктор юридичних наук, доцент,
завідувач відділом проблем публічного права
Науково-дослідний інститут публічного права*

Овчарук Сергей Станиславович

*доктор юридических наук, доцент,
заведующий отделом проблем публичного права
Научно-исследовательский институт публичного права*

Ovcharuk Sergij

*Doctor of Science of Law, Associate Professor,
Head of the Department of Public Law Issues
Research Institute of Public Law
ORCID: 0000-0003-2570-5587*

DOI: 10.25313/2520-2308-2021-4-7117

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІСКАЛЬНИХ ВІДНОСИН
ЯК ЧИННИК ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ**

**ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ФИСКАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ
КАК ФАКТОР ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ**

**LEGAL REGULATION OF FISCAL RELATIONS
AS A FACTOR OF FOOD SECURITY**

Анотація. У статті здійснено аналіз нормативно-правового регулювання сплати податків вітчизняними виробниками сільськогосподарської продукції, оскільки вони, уникаючи сплати податків, формують тіньовий сегмент економіки і, одночасно, є такими, які потребують державної підтримки та особливих умов правового регулювання фіскальних відносин. Зазначено, що продовольча безпека є складовою національної безпеки оскільки людина має фізичну, соціальну та економічну потребу у якісних та достатніх продуктах харчування для задоволення активного і здорового способу існування. Тому взаємозалежність продовольчої самозабезпеченості та продовольчої безпеки вимагає її вирішення за допомогою внутрішніх або зовнішніх механізмів. З'ясовано, що в Україні, як і в інших країнах світу, увага фіскальних органів направлена на боротьбу з ухиленням від сплати податків, зборів (інших обов'язкових платежів), оскільки суб'єкти господарювання для зниження податкових зобов'язань, порушують податкове законодавство та вдаються до багатьох підходів (схем) з метою ухилення від сплати податків, завдаючи тим самим значної шкоди бюджету країни. Проаналізовано, що у світовій практиці немає єдиних підходів до торгівлі продовольством та сплати його виробниками податків. І те, що сільськогосподарське виробництво будь-якої країни не в змозі повністю забезпечити власну продовольчу безпеку у зв'язку з різними об'єктивними та суб'єктивними чинниками. Аналіз досвіду розвинутих країн показує, що держава за допомогою фіскальних відносин здійснює постійну і стабільну підтримку менш монополізованого сільського господарства шляхом перерозподілу доходів з більше монополізованого промислового сектору. Зазначено, що процес формування фіскальних відносин при формуванні продовольчої безпеки держави має ґрунтуватися на поєднанні економічних та соціальних індикаторів, супроводжуватися належним моніторингом за характером змін, якісною та кількісною оцінкою для подальшої підготовки відповідних рекомендацій, управлінських рішень та формування відповідної державної політики. Зроблено висновок, що фіскальні відносини, як чинник продовольчої безпеки, забезпечують здатність держави задовольняти потреби населення в продуктах харчування на рівні, що є не нижчим медично обґрунтованих стандартів, гарантується наявністю відповідних ресурсів, потенційним вітчизняним виробництвом, незалежність від внутрішніх і зовнішніх умов (загроз), сталий розвиток економіки країни, суверенітет та незалежність.

Ключові слова: правове регулювання фіскальних відносини, фіскальна система, податки, функції податків, продовольча безпека, критерії та індикатори продовольчої безпеки.

Аннотация. В статье проведен анализ нормативно-правового регулирования уплаты налогов отечественными производителями сельскохозяйственной продукции, поскольку они, избегая уплаты налогов, формируют теневой сегмент экономики и, одновременно, являются такими, которые нуждаются в государственной поддержке и особых условий правового регулирования фискальных отношений. Отмечено, что продовольственная безопасность является составляющей национальной безопасности, поскольку человек имеет физическую, социальную и экономическую потребность в качественных и достаточных продуктах питания для удовлетворения активного и здорового существования. Поэтому взаимозависимость продовольственной самообеспеченности и продовольственной безопасности требует ее решения с помощью внутренних или внешних механизмов. Установлено, что в Украине, как и в других странах мира, внимание фискальных органов направлено на борьбу с уклонением от уплаты налогов, сборов (других обязательных платежей), так как субъекты хозяйствования для занижения налоговых обязательств нарушают налоговое законодательство и прибегают ко многим подходам и (схемам) для уклонения от уплаты налогов, нанося тем самым значительный ущерб бюджету страны. Проанализировано, что в мировой практике нет единых подходов к торговле продовольствием и уплаты их производителями налогов. И то, что сельскохозяйственное производство любой страны не в состоянии полностью обеспечить собственную продовольственную безопасность в связи с различными объективными и субъективными факторами. Анализ опыта развитых стран показывает, что государство с помощью фискальных отношений осуществляет

постоянную и стабильную поддержку менее монополизированного сельского хозяйства путем перераспределения доходов с более монополизированного промышленного сектора. Отмечено, что процесс формирования фискальных отношений при формировании продовольственной безопасности государства должен основываться на сочетании экономических и социальных индикаторов, сопровождаться надлежащим мониторингом по характеру изменений, качественной и количественной оценкой для дальнейшей подготовки соответствующих рекомендаций, управленческих решений и формирования соответствующей государственной политики. Сделан вывод, что фискальные отношения, как фактор продовольственной безопасности, обеспечивают способность государства удовлетворять потребности населения в продуктах питания на уровне, не ниже медико обоснованных стандартов, гарантируется наличием соответствующих ресурсов, потенциальным отечественным производством, независимость от внутренних и внешних условий (угроз), устойчивое развитие экономики страны, суверенитет и независимость.

Ключевые слова: правовое регулирование фискальных отношения, фискальная система, налоги, функции налогов, продовольственная безопасность, критерии и индикаторы продовольственной безопасности.

Summary. The article analyzes the legal regulation of tax payments by domestic agricultural producers, as they, avoiding taxes, form a shadow segment of the economy and, at the same time, are those in need of state support and special conditions for legal regulation of fiscal relations. It is noted that food security is a component of national security because a person has a physical, social and economic need for quality and sufficient food to meet, active and healthy lifestyles. Therefore, the interdependence of food self-sufficiency and food security requires its solution through internal or external mechanisms. It was found that in Ukraine, as in other countries, the attention of fiscal authorities is focused on combating tax evasion, fees (other mandatory payments), as businesses to underestimate tax liabilities, violate tax legislation and resort to many approaches (schemes) to avoid and evade taxes, thereby causing significant damage to the country's budget. It is analyzed that in world practice there are no uniform approaches to food trade and payment by tax producers. And the fact that the agricultural production of any country is not able to fully ensure its own food security due to various objective and subjective factors. Analysis of the experience of developed countries shows that the state through fiscal relations provides constant and stable support for less monopolized agriculture by redistributing income from a more monopolized industrial sector. It is noted that the process of forming fiscal relations in the formation of food security should be based on a combination of economic and social indicators, accompanied by proper monitoring of the nature of change, qualitative and quantitative assessment for further preparation of relevant recommendations, management decisions and relevant public policy. It is concluded that fiscal relations as a factor of food security provide the state's ability to meet the needs of the population in food at a level not lower than medically justified standards, guaranteed by the availability of appropriate resources, potential domestic production, independence from internal and external conditions (threats), sustainable economic development of the country, sovereignty and independence.

Key words: legal regulation of fiscal relations, fiscal system, taxes, tax functions, food security, food security criteria and indicators.

Постановка проблеми. Продовольча безпека будь-якої держави полягає в досягненні оптимальної для національних умов правового регулювання фіскальних відносин як одного із чинників, спрямованого на найоптимальніше постачання населення якісними продуктами харчування, відповідно до медично обґрунтованих стандартів. Саме завдання держави в процесі забезпечення продовольчої безпеки полягає в розробці довгострокових цілей продовольчого забезпечення країни та правового регулювання фіскальних відносин як чинника продовольчої безпеки.

Фіскальні відносини — це відносини, які виникають при сплаті податків та інших платежів, є одними з основних інструментів макроекономічного регулювання руху капіталів і які врегульовані нормами фінансового, адміністративного, цивільного, кримінального права тощо. Варто зазначити,

що функція фіскальних відносин держави полягає у стабілізації та розвитку економіки, забезпеченні продовольчої безпеки, забезпеченні належного рівня функціонування правової системи держави та функціонуванні держави загалом. Так, Є. Дуліба зазначає, що фіскальна функція України стає одним з найважливіших напрямків діяльності держави, що безпосередньо впливає на стабілізацію та стабільність економічних процесів в Україні [4, с. 3].

Реалізація фіскальних відносин держави зумовлена низкою чинників, таких як: глобалізація економічної сфери, євроінтеграція, входження України у світовий економічний простір, забезпечення економічної безпеки держави тощо.

Продовольча безпека держави є складовою економічної безпеки в контексті національної безпеки, що закріплено в ч. 1 ст. 17 Конституції України [9]. С. Лушпаєв дає визначення, що продовольча безпе-

ка держави може бути визначена як стан розвитку суспільних відносин, за якого сукупність правових, соціально-політичних, економічних, науково-технічних, організаційних, інформаційних та інших заходів спрямована на забезпечення фізичної та економічної доступності населення до продуктів харчування, що є безпечними для життя та здоров'я, запобігання та подолання надзвичайних продовольчих ситуацій [19, с. 213].

Результати аналізу наукових публікацій. Окремим аспектам проблем забезпечення продовольчої безпеки висвітлені у роботах вітчизняних учених і практиків, зокрема В. Б. Авер'янова, М. М. Бабича, О. М. Бандурки, П. О. Баранчика, В. Д. Бантона, К. В. Войтишеної, Є. В. Дуліби, Н. В. Дутова, В. П. Залізняка, А. Занудної, В. І. Курила, В. В. Мущенка, С. О. Лушпаєва, Н. Р. Нижник, О. В. Пабата, Т. В. Понамаренко, В. П. Самокиш, І. Ю. Скочкової, Р. І. Тринько, С. В. Тютюнникової, В. Р. Шишлюк та інших.

Однак питання правового регулювання фіскальних відносин, як чинника продовольчої безпеки держави, та усунення наявних недоліків фіскального механізму у продовольчому забезпеченні населення (яке знизилось до критично небезпечної межі), ще не були предметом окремого спеціального дослідження.

Метою статті є дослідження сучасного стану правового регулювання фіскальних відносин, як чинника продовольчої безпеки, та внесення пропозицій щодо вдосконалення законодавства у цій сфері з урахуванням ситуації, що склалася через пандемію COVID-19.

Виклад основного матеріалу. Фіскальні відносини держави завжди відображають завдання та глибину втручання держави в економіку для забезпечення складових економічної безпеки, представляючи собою систему заходів та засобів держави у сфері оподаткування.

Продовольча безпека є одним із чинників національної безпеки, займає важливе місце в життєдіяльності суспільства, оскільки наявність продовольства є фундаментом життєдіяльності людини. Зокрема, Т. Пономаренко зазначає, що продовольча безпека — це стан економіки, один із чинників національної безпеки, що забезпечує сталий розвиток суспільства. Це стан виробництва продуктів харчування в країні, що здатний повною мірою забезпечити потреби кожного члена суспільства в продовольстві належної якості за умови його збалансованості та доступності для кожного члена суспільства в обсязі, достатньому для розширеного відтворення кожної особи та необхідному для підтримки здоров'я та працездатності [15].

Так, згідно ст. 1 Закону України «Про основи національної безпеки України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII зазначено, що національна безпека — захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам... [17]. Продовольча безпека є чинником продовольчої незалежності України і потребує належного прозорого правового регулювання у сфері оподаткування і є досягнутою, якщо граничний рівень продовольчого імпорту становить 10% від загального обсягу виробництва продуктів харчування [19 с. 271]. Такої ж думки притримується Р. І. Тринько, зазначаючи у своєму визначенні, що продовольча безпека — важлива і особлива складова частина безпеки національної, а тому її слід розцінювати не лише як внутрішню складову частину незалежності держави, а і як важливий зовнішній фактор, оскільки продовольче забезпечення населення на рівні раціональних норм споживання є свідченням економічної міцності держави [20, с. 14–15].

Оскільки продовольча проблема належить до категорії глобальних, тому і податкова стратегія повинна бути спрямована на формування дієвої економічної політики для перспективних цілей оподаткування підприємств, які забезпечують функціонування і розвиток національного агропродовольчого комплексу. Тобто, фіскальні відносини держави у забезпеченні продовольчої безпеки напряму залежать від належного правового регулювання та від ефективності функціонування системи органів державної влади, що є важливою складовою існування та розвитку держави в цілому.

Варто зазначити, що через пандемію COVID-19 найбільші економіки світу увійшли в зону рекордного падіння. Що стосується України, то питання гарантування продовольчої безпеки мають важливе значення, оскільки виробництво сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів за останній рік зменшилось, відповідно — продовольче забезпечення населення знизилось до критично небезпечної межі. Одночасно з'явилась глобальна проблема зменшення доходів населення, що й призвело до скорочення споживання продуктів харчування, зокрема молока і молочних продуктів, м'яса і м'ясопродуктів, риби і рибопродуктів, фруктів та овочів.

Основою правового регулювання фіскальних відносин, як чинника продовольчої безпеки, є сплата податків агропромисловими підприємствами. Зокрема, як зазначають Н. В. Дутова та К. В. Войтишена, податкова система України є унікальною та

специфічною в порівнянні із досвідом європейських країн та має ряд недоліків. У ній присутні нерівномірність розподілу податкового навантаження, неузгодженості та протиріччя окремих податкових норм, їх нестабільність, безсистемне надання пільг та двояке трактування суті окремих видів податків. В цих умовах досить актуальним стає державна політика підтримки сільських товаровиробників з метою компенсації витрат та підтримки їх діяльності шляхом запровадження бюджетних дотацій [5, с. 57].

Справляння податку на додану вартість (ПДВ) здійснюється у відповідності до Податкового кодексу України № 2755-VI від 2.12.2010 р. та Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо ставки податку на додану вартість з операцій з постачання окремих видів сільськогосподарської продукції» № 1115-IX від 17.12.2020 р., яким передбачено зниження ставки ПДВ з 20% до 14% за операціями з постачання та ввезення на територію України деяких видів сільськогосподарської продукції. Однак, як зазначає Анастасія Зануда у виданні BBC News Україна, даний закон викликав запеклі суперечки серед учасників аграрного ринку та неоднозначні оцінки експертів. Він також може відчутно зменшити доходи бюджету на нинішній рік, який і так має суттєвий дефіцит. Зате великі агрохолдинги можуть суттєво заробити, так як у переліку фігурують передусім сировинні товари, які переважно ідуть на експорт — або напряму, або через переробку, і здебільшого не продаються кінцевому споживачу в Україні [8].

Зрозуміло, що великі агрохолдинги лобіюють прийняття законів, де не закріплений принцип рівності усіх виробників сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів. З цього питання В. І. Курило зазначає, що підтримка або допомога — це забезпечення достойних рівнів доходності та прибутковості виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств усіх форм власності і господарювання, поліпшення еквівалентності обміну з промисловими галузями, а також покращання фінансової стійкості та фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників [7, с. 45].

На думку В. В. Мушенка, належне правове регулювання фіскальних відносин, як чинника продовольчої безпеки, повинно відображати:

- 1) забезпечення прибутковості аграрної виробничої діяльності;
- 2) стимулювання виробництва рослинницької та тваринницької продукції;
- 3) покращання фінансової стійкості та фінансового стану аграрних підприємств;
- 4) поліпшення еквівалентності обміну аграрної галузі з промисловими галузями;

- 5) розвиток аграрного ринку;
- 6) забезпечення продовольчої безпеки населення країни;
- 7) збереження природних ресурсів та мінімізації на них шкідливого впливу в результаті сільськогосподарської діяльності;
- 8) розвитку інфраструктури сільських регіонів;
- 9) підвищення рівня життя сільського населення тощо [7, с. 34].

Тому, для належної організації формування, розвитку та реалізації фіскальних відносин в Україні для забезпечення продовольчої безпеки, необхідний високий, якісний рівень правового регулювання, окремою рисою якого має бути чіткість та недвозначність змісту правової норми, покращення роботи органів фіскальної служби та посилення діалогу та співробітництва з громадськістю.

Зокрема, С. Тютюнникова та І. Скочко щодо питання продовольчої безпеки зазначають, що продовольча безпека — це не тільки наявність і доступність продуктів харчування в країні, а й збалансована економічна ситуація, коли підприємства та виробники можуть забезпечити продовольством, а населення спроможне його купити. Під час пандемії це є найголовнішими критеріями, які потребують постійного моніторингу та дослідження [7, с. 73–74].

Варто зазначити, що в процесі реалізації фіскальних відносин, має місце неузгодженість нормативно-правових актів, наявність правових колізій у процесі функціонування системи фіскальної сфери, до якої, крім центрального апарату Мінфіну України, входять 7 інших центральних органів виконавчої влади (Державна митна служба України, Державна аудиторська служба України, Агентство з управління державним боргом України, Державна казначейська служба України, Державна фіскальна служба України, Державна служба фінансового моніторингу України), які виконують окремі функції з реалізації фіскальної політики в державі, діяльність яких спрямовує і координує Мінфін України, що реалізують фіскальну функцію в державі потребує правового врегулювання колізійних питань [16].

Фіскальні відносини, як чинник продовольчої безпеки, є складовою внутрішньої та зовнішньої політики держави, яка складається з комплексу заходів, вжитих для забезпечення більш ефективного використання інструментів митного контролю та регулювання товарообміну на митній території, для участі у реалізації комерційних та політичних цілей внутрішнього ринку, а також для стимулювання розвитку національної економіки. Встановлюючи елементи фіскальної системи, законодавець повинен

враховувати можливості платників податків та їх вплив на безпеку держави та людини. Відштовхуючись від них, установлюється об'єкт оподаткування, його база і ставка. Отож розподіл податкового навантаження для сільськогосподарських підприємств усіх форм власності і господарювання повинен розподілятися між різними елементами податкової системи.

Елементи податкової системи характеризуються наявністю численних пільг, які часто є економічно не обґрунтованими. Вони можуть приховуватися за виключенням окремих об'єктів із загальної сукупності об'єктів оподаткування або за визначенням зменшених ставок оподаткування тощо. Це створює нерівні умови оподаткування, робить податкову систему громіздкою, викликає спротив суспільства чи окремих його груп до сплати податків [13, с. 49]. Зокрема, вченими зазначено, що надмірне податкове навантаження на платників податків може дати тільки тимчасове збільшення податкових надходжень до бюджету, у довгостроковому періоді їх обсяг неодмінно скоротиться [13, с. 31]. Відповідно фіскальні відносини залежать від якісної фіскальної політики. З цього питання вчені В. Д. Бантон, В. І. Тарангул зазначають, що кількісні значення критеріїв ефективності фіскальної політики мають узгоджуватися з індикаторами національної безпеки. Фіскальну політику можна вважати безпечною, якщо не відбувається зростання частки державного боргу у ВВП, оскільки необмежене зростання цього показника свідчить, що через певний проміжок часу країна буде змушена всі свої доходи спрямовувати на погашення державного боргу [2, с. 31].

З точки зору функціонального змісту фіскальний механізм направлений на організацію фіскальних відносин, обґрунтування поточних заходів втручання в хід формування і використання бюджетних коштів. З таких позицій до елементів фіскального механізму можна віднести розміри ставок податків, рівень податкового навантаження, структуру бюджетних витрат тощо [2, с. 31].

Відповідно до Методики визначення основних індикаторів продовольчої безпеки, затвердженою постановою КМУ від 05.12.2007 р. № 1379, закріплені показники індикаторів продовольчої безпеки:

1) добову енергетичну цінність раціону людини, що визначається як сума добутоків одиниці маси окремих видів продуктів, які споживаються людиною протягом доби, та їх енергетичної цінності. Граничний критерій встановлений у 2500 ккал на добу, при цьому 55% добового раціону повинно забезпечуватися за рахунок споживання продуктів тваринного походження;

- 2) забезпечення раціону людини основними видами продуктів, що визначається як співвідношення між фактичним споживанням окремого продукту та його раціональною нормою;
- 3) достатність запасів зерна у державних ресурсах, що визначається як співвідношення між обсягами продовольчого зерна у державному резерві та обсягами внутрішнього споживання населенням хліба і хлібопродуктів у перерахунку на зерно. Граничним критерієм для зазначеного показника вважається його 17% рівень, що відповідає 60 дням споживання;
- 4) економічну доступність продуктів, що визначається як частка сукупних витрат на харчування у загальному підсумку сукупних витрат домогосподарств. Граничним критерієм для зазначеного показника вважається його 60% рівень;
- 5) диференціацію вартості харчування за соціальними групами, що відстежується в динаміці та розраховується як співвідношення між вартістю харчування 20% домогосподарств з найбільшими доходами та вартістю харчування 20% домогосподарств з найменшими доходами;
- 6) ємність внутрішнього ринку окремих продуктів, що відстежується в динаміці та визначається у натуральному виразі як добуток споживання певного продукту та середньорічної чисельності населення;
- 7) продовольчу незалежність за окремим продуктом, що визначається як співвідношення між обсягом імпорту окремого продукту у натуральному виразі та ємністю його внутрішнього ринку. Граничним критерієм для зазначеного показника вважається його 30% рівень [3].

На думку вітчизняного дослідника-економіста В. П. Залізняка, індикатор продовольчої безпеки виступає як орієнтовний економічний показник, вимірник, що дозволяє з певним ступенем точності передбачити, в якому напрямку слід очікувати розвиток економічних процесів [7]. Тобто, належне правове регулювання фіскальних відносин (в тому числі і для забезпечення продовольчої безпеки) є інструментом формування державного бюджету країни, за допомогою якого реалізується діяльність держави, де відображається її соціально-економічна та політична природа, способи отримання доходів в бюджет та його напрями видатків. З цього питання цікавою є думка сучасних вітчизняних дослідників-правників, які зазначають, що на основі простої формальної логіки шляхами виходу із несприятливого економічного становища є такі правові засоби та заходи, які приводять до консолідації державного бюджету у середньостроковій перспективі для зменшення та стабілізації рівня боргу [10, с. 44].

У цьому контексті, на слушну думку В. П. Залізнюк, продовольчій безпеці належить значуще місце в дослідженнях соціально-економічного, політичного, екологічного, демографічного, управлінського, біологічного, інформаційного, інституціонального характеру. Це означає, що проблема продовольчої безпеки є актуальною та багаторівневою [6, с. 16].

Висновки. За результатами дослідження сутності та особливостей правового регулювання фіскальних відносин, як чинника продовольчої безпеки, доходимо висновку, що порівняно з іншими країнами світу фіскальний механізм України недосконалий, оскільки не враховуються можливості платників податків та їх вплив на безпеку держави та людини; не закріплений принцип рівності усіх виробників сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів, у результаті чого відбувається колосальне збагачення

великих агрохолдингів; наявність і доступність продуктів харчування в державі не завжди є таким, коли населення спроможне було його купити.

Через пандемію COVID-19 економіка України та її продовольча безпека без належного правового регулювання фіскального механізму, який повинен об'єктивно регламентувати широку систему бюджетних та податкових відносин, створювати нові можливості для розвитку економіки та наслідувати антикризові програми розвинених країн світу. Зокрема, це стосується продовження строків податкових канікул чи розробки спеціального графіка сплати податків, впровадження кредитних канікул та спеціальних програм з доступного кредитування бізнесу й оплати праці тощо, без чого утримувати у стабільному стані економіку країни та продовольчу безпеку буде дуже надзвичайно проблемно.

Література

1. Бабич М. М. Індикатори продовольчої безпеки в Україні: тенденції розвитку. Економіка АПК. 2018. № 5. С. 41–50.
2. Бантон В. Д., Тарангул В. І. Фіскальна політика та механізм її реалізації. Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 21. С. 30–35.
3. Деякі питання продовольчої безпеки. Постанова КМУ від 5 грудня 2007 р. N 1379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1379-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення 03.03.2021 р.).
4. Дуліба Є. В. Фіскальна функція держави: адміністративно-правовий аспект: монографія; під заг. ред. д. ю. н., професора, заслуженого юриста України В. І. Курила. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 355 с.
5. Дутова Н. В., Войтишена К. В. Спеціальний режим оподаткування та бюджетні дотації як чинники державної підтримки сільського товаровиробника в Україні. Економіка і організація управління. 2017. № 2 (26). С. 56–65.
6. Залізнюк В. П. Оцінка індикаторів продовольчої безпеки України. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 2. С. 128–133. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.2.128 (дата звернення 25.02.2021 р.).
7. Залізнюк В. П. Сучасне трактування сутності продовольчої безпеки в контексті державного регулювання. Публічне управління та адміністрування. 2018. № 1(18). С. 12–17. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2018/1/2.pdf> (дата звернення 03.03.2021 р.).
8. Занудна А. ПДВ для аграріїв знизили. Чому виграють агрохолдинги та скільки втратить бюджет. BBC News Україна. 23 лютого 2021. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-55395029> (дата звернення 03.03.2021 р.).
9. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 25.02.2021 р.).
10. Курило В. І., Дуліба Є. В. Про окремі напрями підвищення ефективності фіскальної функції держави. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2018. № 1(6). С. 41–46.
11. Курило В. І. Забезпечення продовольчої безпеки як принцип державного управління аграрним сектором економіки України. Підприємництво, господарство і право. 2007. № 7. С. 77–82.
12. Мушенюк В. В. Удосконалення відносин державної фінансової підтримки аграрного сектора економіки. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2018. № 2(7). С. 31–35. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/mnjju_2018_2_7.pdf (дата звернення 25.02.2021).
13. Пабат О. В. Складові елементи податкової системи України та їх організаційно-правові зв'язки. Право і безпека. 2015. № 4 (59). С. 47–50.
14. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 25.02.2021 р.).

15. Пономаренко Т.В. Продовольча безпека як складова економічної безпеки: ключові загрози. Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. Причорноморські економічні студії. 2018. Випуск 30-1. С. 189–192. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/30_1_2018/42.pdf (дата звернення 25.02.2021 р.).
16. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова КМУ від 10 вересня 2014 р. № 442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення 25.02.2021 р.).
17. Про основи національної безпеки України. Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (дата звернення 25.02.2021 р.).
18. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо ставки податку на додану вартість з операцій з постачання окремих видів сільськогосподарської продукції Закон України від 17.12.2020 № 1115-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1115-20#Text> (дата звернення 25.02.2021 р.).
19. Лушпаєв С.О. Про принципи правового регулювання продовольчої безпеки України. Часопис Київського університету права. 2012. № 1. С. 268–273.
20. Лушпаєв С.О. Деякі аспекти продовольчої безпеки України. Часопис Київського університету права. 2011. № 2. С. 211–214.
21. Тринько Р.І. Продовольча безпека: аналітична діагностика: монографія. Львів, 2010. 168 с.
22. Тютюнникова С.В., Скочко І.Ю. Продовольча безпека в умовах пандемії. БІЗНЕСІНФОРМ. 2020. № 11. С. 69–75. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-11_0-pages-69_75.pdf (дата звернення 25.02.2021 р.).
23. Шишлюк В.Р., Самокиш В.П. Правове забезпечення продовольчої безпеки України: сучасний стан та перспективи. Право і суспільство. 2020. № 1. С. 133–138.

References

1. Babych M.M. Indykatory prodovoljchoji bezpeky v Ukrajinі: tendenciji rozvytku. Ekonomika APK. 2018. # 5. S. 41–50.
2. Banton V. D., Taranghul V. I. Fiskaljna polityka ta mekhanizm jiji realizaciji. Investyciji: praktyka ta dosvid. 2010. # 21. S. 30–35.
3. Dejaki pytannja prodovoljchoji bezpeky. Postanova KМУ vid 5 ghrudnja 2007 r. N 1379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1379-2007-%D0%BF#Text> (data zvernennja 03.03.2021 r.).
4. Duliba Je. V. Fiskaljna funkcija derzhavy: administratyvno-pravovyj aspekt: monoghrafija; pid zagh. red. d.ju.n., profesora, zasluzhenogho jurysta Ukrajinj V. I. Kuryla. Nizhyn: NDU im. M. Ghogholja, 2018. 355 s.
5. Dutova N. V., Vojtyshena K. V. Specialnyj rezhym opodatkuвання ta bjudzhetni dotaciji jak chynnyky derzhavnoj pidtrymky siljskogho tovarovyrobnyka v Ukrajinі. Ekonomika i orghanizacija upravlinnja. 2017. # 2 (26). S. 56–65.
6. Zalznjuk V. P. Ocinka indykatoriv prodovoljchoji bezpeky Ukrajinj. Investyciji: praktyka ta dosvid. 2019. # 2. S. 128–133. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.2.128 (data zvernennja 25.02.2021 r.).
7. Zalznjuk V. P. Suchasne traktuvannja sutnosti prodovoljchoji bezpeky v konteksti derzhavnogho rehuljuвання. Publichne upravlinnja ta administruvannja. 2018. #1(18). C. 12–17. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2018/1/2.pdf> (data zvernennja 03.03.2021 r.).
8. Zanutna A. PDV dlja aghrarijiv znyzyly. Chomu vyghrajutj aghrokhodynhy ta skiljky vtratyty bjudzhet. VVS News Ukrajin. 23 ljutogho 2021. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-55395029> (data zvernennja 03.03.2021 r.).
9. Konstytucija Ukrajinj vid 28 chervnja 1996 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennja 25.02.2021 r.).
10. Kurylo V. I., Duliba Je. V. Pro okremi naprjamy pidvyshhennja efektyvnosti fiskaljnoji funkciji derzhavy. Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal «Internauka». Serija: «Jurydychni nauky». 2018. # 1(6). S. 41–46.
11. Kurylo V. I. Zabezpechennja prodovoljchoji bezpeky jak pryncyp derzhavnogho upravlinnja aghrarnym sektorom ekonomiky Ukrajinj. Pidpryjemnyctvo, ghospodarstvo i pravo. 2007. # 7. S. 77–82.
12. Mushenok V. V. Udoshkalennja vidnosyn derzhavnoj finansovoi pidtrymky aghrarnogho sektora ekonomiky. Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal «Internauka». Cerija: «Jurydychni nauky». 2018. # 2(7). S. 31–35. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/mnj'iu_2018_2_7.pdf (data zvernennja 25.02.2021).
13. Pabat O. V. Skladovi elementy podatkovoi systemy Ukrajinj ta jikh orghanizacijno-pravovi zv'jazky. Pravo i bezpeka. 2015. # 4 (59). S. 47–50.
14. Podatkovyj kodeks Ukrajinj vid 2 ghrudnja 2010 roku # 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (data zvernennja 25.02.2021 r.).

15. Ponomarenko T. V. Prodovoljcha bezpeka jak skladova ekonomichnoji bezpeky: ključovi zagrozy. Rozvytok produktyvnykh syl i rehionaljna ekonomika. Prychornomorsjki ekonomichni studiji. 2018. Vypusk 30-1. S. 189–192. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/30_1_2018/42.pdf (data zvernennja 25.02.2021 r.).
16. Pro optymizaciju systemy centraljnykh orghaniv vykonavchoji vlady: Postanova KМУ vid 10 veresnja 2014 r. # 442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text> (data zvernennja 25.02.2021 r.).
17. Pro osnovy nacionaljnoji bezpeky Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 r. # 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (data zvernennja 25.02.2021 r.).
18. Pro vnesennja zmin do Podatkovogho kodeksu Ukrainy shhodo stavky podatku na dodanu vartistj z operacij z postachannja okremykh vydiv siljsjkoghospodarsjkoji produkciji Zakon Ukrainy vid 17.12.2020# 1115-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1115-20#Text> (data zvernennja 25.02.2021 r.).
19. Lushpajev S. O. Pro pryncypy pravovogho rehuljuvannja prodovoljchoji bezpeky Ukrainy. Chasopys Kyjivsjkogho universytetu prava. 2012. # 1. S. 268–273.
20. Lushpajev S. O. Dejaki aspekty prodovoljchoji bezpeky Ukrainy. Chasopys Kyjivsjkogho universytetu prava. 2011. # 2. S. 211–214.
21. Trynjko R. I. Prodovoljcha bezpeka: analitychna diaghnostryka: monohrafija. Ljviv, 2010. 168 s.
22. Tjutjunnykova S. V., Skochko I. Ju. Prodovoljcha bezpeka v umovakh pandemiji. BIZNESINFORM. 2020. #11. S. 69–75. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-11_0-pages-69_75.pdf (data zvernennja 25.02.2021 r.).
23. Shyshljuk V. R., Samokysh V. P. Pravove zabezpechennja prodovoljchoji bezpeky Ukrainy: suchasnyj stan ta perspektyvy. Pravo i suspiljstvo. 2020. # 1. S. 133–138.